

فصلنامه علمی-پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)
سال پنجم، شماره دوم، (پیاپی ۱۷)، تابستان ۱۳۹۴
تاریخ وصول: ۱۳۹۲/۵/۱۴ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۶/۱۹
صص: ۱-۲۴

ارزیابی رضایتمندی ساکنین از کیفیت محیطی مسکن روستایی مطالعه موردی: مقایسه دو بافت قدیم و جدید روستای حاجت آقا در شهرستان لنجان

سید اسکندر صیدایی^۱، عفت فتحی^{۲*}، زهرا طاهری^۳، زهرا هدایتی مقدم^۴

۱- استادیار جغرافیا، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

۲- دانشجوی دکتری جغرافیا، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

۳- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

۴- دانشجوی دکتری جغرافیا، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

چکیده

سنجش و ارزیابی میزان رضایتمندی از ساکنان هر محیطی به عوامل بسیاری وابسته است. با توجه به اینکه نظرات فردی در این امر دخالت دارد، بنابراین متغیرهای متعددی تعیین‌کننده سطح رضایتمندی است و در نتیجه نوع مطالعه پیچیده‌تر می‌گردد. این پژوهش به منظور ارزیابی رضایتمندی ساکنین از کیفیت محیطی مسکن روستایی در بین ساکنان روستای حاجت آقا صورت پذیرفته است. برای دستیابی به این هدف، رابطه رضایتمندی ساکنین از کیفیت محیطی مسکن به عنوان متغیر وابسته با متغیرهای منتخب در پژوهش مورد آزمون قرار داده شده است. روش تحقیق پیمایشی و ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه باقابلیت اعتماد و اعتبار است. جامعه آماری پژوهش، ساکنان ۱۸ سال به بالای بافت قدیم و بافت جدید از روستای حاجت آقا شهرستان لنجان بر اساس سرشماری ۱۳۹۰ است. حجم نمونه در بافت قدیم ۵۰ و بافت جدید ۸۰ است که با استفاده از فرمول کوکران و روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای به صورت تصادفی از بین ساکنان جمع‌آوری شده است. برای تحلیل داده‌ها، از نرم‌افزار SPSS و AMOS و برای آزمون فرضیه‌ها از آزمون دو نمونه‌ای مستقل، تحلیل واریانس یک‌طرفه، همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیره استفاده شده است. نتایج پژوهش بیانگر عدم رابطه معنادار در بافت قدیم؛ بین متغیر رضایتمندی از کیفیت محیط

مسکن با سن، میزان تحصیلات و مدت سکونت در روستاست، اما با متغیر مدت سکونت در محله دارای رابطه معنادار است. در بافت جدید؛ رابطه بین متغیر رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن با سن رابطه معکوس و معنادار، اما با میزان تحصیلات و مدت سکونت در محله رابطه مستقیم و معنادار و در رابطه با مدت سکونت در روستا رابطه معنادار نیست. در بررسی و مقایسه میانگین نمره رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن و جنس و وضعیت تأهل افراد، نمرات نشان‌دهنده یکسانی ارزش رضایتمندی در بین گروه‌های جنسی و وضعیت تأهل است. بر اساس مدل رگرسیونی بافت قدیم، از بین متغیرهای مستقل، متغیر مدت سکونت در محله بیشترین تأثیر را بر متغیر رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن و پس از آن مدت سکونت در روستا، وضعیت تأهل، جنس، میزان تحصیلات و سن در آن نقش داشته‌اند. در بافت جدید، متغیر میزان تحصیلات بیشترین تأثیر و پس از آن سن، مدت سکونت در محله، مدت سکونت در روستا، وضعیت تأهل و جنس، به ترتیب در متغیر رضایتمندی از کیفیت محیطی مسکن تأثیر داشته‌اند. در ادامه نتایج به دست آمده از مدل تجربی تحقیق (SEM) نشان‌دهنده برازش نسبتاً مناسب مدل با توجه به داده‌های جمع‌آوری شده، نوع سؤالات طرح شده، مفاهیم، مقوله‌بندی‌ها و چارچوب منتخب در پژوهش است.

واژه‌های کلیدی: کیفیت محیطی، رضایتمندی، بافت، حاجت آقا.

مقدمه

مساکن روستایی در ایران با توجه به شرایط آب و هوایی حاکم بر آن، دارای هویت منحصر به فرد و کالبدی ویژه‌ای است. چند کارکردی بودن و پاسخگویی به نیازهای مختلف انسانی (اقتصادی- تولیدی، اجتماعی و...) در ساخت مساکن روستایی در گذشته بسیار مورد توجه بوده است. افزایش جمعیت، دگرگونی در روش، نقل و انتقال انسان، کالاها و بسیاری از امور دیگر منجر به تغییر کاربری و کالبدی روستاها شده است. در این بین تغییر کاربری مسکن، کم و کیف آن، وجود خدمات و تسهیلات و... مسئله‌ای اساسی برای روستاییان و مسئولان آن گردیده است. بنابراین در حال حاضر مسئله مسکن و تغییرات در آن، یک امر جهانی است و جوامع و کشورهای مختلف نیز با آن مواجهه هستند (Gallent, Shucksmith & Tewdwr Jones, 2003:15). یکی از مشکلات اساسی بی‌خانمانی و نداشتن سرپناه مناسب است (Milbourne & Cloke, 2006:1) و از سوی دیگر در کشورهای در حال توسعه کیفیت پایین مسکن روستایی نیز مزید بر مسائل امر مسکن شده است (Ogu, 1994:53) و توجه به آن، امروزه، صرفاً توجه به سرپناه فیزیکی نیست و تمامی خدمات و تسهیلات عمومی لازم را برای بهتر زیستن شامل می‌شود (K Napp, 1982:35). بر این اساس در سال‌های اخیر، تناسب و توسعه، تبیین جایگاه و ابعاد مسکن روستایی نیز مورد توجه و بحث قرار گرفته است (Gallent, 2009:207) در واقع وضوح و اهمیت نقش مسکن در روستاها هنگامی نمود عینی‌تری پیدا می‌کند که به نقش غالب آن در مجموعه عناصر تشکیل دهنده بافت‌های روستایی توجه شود. همچنین سازمان فضایی، نحوه استقرار و ساخت و بافت آن بیانگر کیفیت استفاده از محیط و تأثیر اقتصاد، سنت‌ها و هنجارهای حاکم بر جامعه روستایی است (ایروانی، ۱۳۸۷: ۱۸).

معمولاً در مناطقی که روستاها مورد بی‌توجهی و غفلت واقع شده‌اند، مسائل و مشکلاتی به وجود می‌آید که عدم توجه و رسیدگی به آن، منجر به حاد و لاینحل شدن این مشکلات می‌گردد و این امر موجب پیدایش نارسائی‌های فراوان برای زیست و ادامه سکونت در روستاها گردیده است. در واقع سکونتگاه‌های روستایی به‌عنوان چشم‌انداز فرهنگی حاصل تعامل بین انسان و محیط بوده، که با تأثیرپذیری از عوامل و نیروهای درونی و بیرونی دچار تغییر و تحولات در بافت کالبدی و فضایی خود شده و نادیده گرفتن و رها نمودن روستاها، بی‌توجهی نسبت به مسکن و بافت آن‌ها، نه تنها باعث سلب آسایش بخش قابل توجهی از جمعیت کشور، بلکه موجب برهم زدن تعادل اجتماعی، اقتصادی کالبدی مناطق و متعاقب آن بروز نابسامانی در نظام سکونتگاهی کشور است (حبیبی، ۱۳۷۵: ۱۵۴-۱۴۸).

به همین دلیل برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در امر مسکن مناسب و الگوی مطلوب برای ساکنان روستایی در چند سال اخیر از دغدغه‌های برنامه‌ریزان روستایی شده است. اگرچه تلاش‌هایی در مسیر تحول و توسعه مسکن روستایی کشور صورت گرفته، اما به دلیل حل نشدن بعضی مشکلات و ادامه یافتن مسائل موجود در روستا، همچنان اولویت توجه به برنامه‌های توسعه روستایی در صدر قرار دارد (لطفی، ۱۳۸۸: ۱۰۵) یکی از راه‌های مهم شناخت وضعیت مسکن، مطالعه و آگاهی از رضایتمندی ساکنین روستایی از کیفیت محیط در بافت‌های مختلف روستا با توجه به شرایط اقتصادی، اجتماعی و کالبدی آن است. تا بر اساس آن برنامه‌ریزی‌های از پیش تدبیر شده تهیه و با نظارت لازم، اجرا و در نتیجه موجب رفع مسائل در این امر گردد. همچنین سکونتگاهی متناسب با شرایط، موقعیت محیطی، نیاز و شأن والای انسانی فراهم آورد.

روستای حاجت‌آقا واقع در شهرستان لنجان به دلیل افزایش جمعیت، جوانی جمعیت و نیاز به مسکن، به‌مرور زمان بافت جدیدی در آن ایجاد شده که بر اساس طرح و برنامه‌ای صحیح و مدونی نبوده و بنابراین از لحاظ کمیت و کیفیت محیطی، نارضایتی و مسائلی را برای ساکنان آن از لحاظ اقتصادی، اجتماعی و کالبدی ایجاد نموده است. بر این اساس، هدف پژوهش ارزیابی رضایتمندی ساکنین از کیفیت محیطی سکونتگاه روستایی با تأکید بر مسکن و مقایسه آن در دو بافت قدیم و جدید در منطقه مورد مطالعه است تا با مقایسه آن در هر دو بافت، همچنین بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر رضایتمندی ساکنین روستا از کیفیت محیطی، آگاهی و شناخت لازم را جهت برنامه‌ریزی و طرح‌های روستایی در بخش مسکن در برنامه‌های توسعه منطقه در آینده ارائه دهد و برای سایر روستاها نیز جنبه کاربردی داشته باشد.

امید است تحلیل و بررسی این موارد، بتواند راهگشای برنامه‌ریزی و طراحی صحیح در سطوح مختلف مناطق روستایی بوده و توسعه روستایی را با خود به همراه داشته باشد.

پیشینه تحقیق

نقطه قوت این پژوهش که باعث توجه به اهمیت بررسی آن گردید، پژوهش‌های اندک انجام‌شده در این حوزه به‌ویژه منطقه مورد مطالعه و شرایط آن ناحیه بوده است. در این قسمت از پژوهش، اشاره مختصری به این پژوهش‌ها می‌شود.

- (سورنسن^۱، ۲۰۱۰) پژوهشی در یک منطقه روستایی از کشور دانمارک با عنوان «رضایت موقعیت مکانی و بررسی ارتباط آن با تقاضای فردی برای مالکیت خانه در منطقه» بر اساس پرسشنامه انجام داده و آن را با مالکیت در یک منطقه شهری مقایسه نموده است. نتایج این تحقیق بیانگر ارتباط قوی بین رضایتمندی از موقعیت مکانی و تقاضای فردی برای مالکیت خانه به‌ویژه در مناطق روستایی بوده و همچنین تفاوت نرخ مالکیت خانه در شهر و روستا را حدود ۶٪ اظهار داشته است.

- (سئونگتون و کریستین^۲، ۲۰۰۹) پژوهشی در ایالت ایوا آمریکا، به بررسی روابط بین مسکن و رضایت، دل‌بستگی جامعه و رضایت جامعه و مکانیسم‌های پیچیده در پیش‌بینی رضایت اجتماعی جوامع در میان ساکنان در مناطق روستایی پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه نفوذ و نقش دل‌بستگی به جامعه (تعلق اجتماعی) را به رضایت از مسکن تأیید می‌کند.

- (بریرتون و بولوک^۳، ۲۰۱۱) در کشور ایرلند با نظرسنجی از افراد در سال ۲۰۰۱ و ۲۰۰۷ و استفاده از روش‌های کمی و کیفی به تجزیه و تحلیل از کیفیت زندگی روستایی پرداخته‌اند. بررسی نگرش افراد پاسخگو و تغییرات نگرشی در این دوره زمانی از سطح رضایت زندگی به‌عنوان یک پارامتر مهم برای تعیین کیفیت زندگی بوده است. نتایج نشان می‌دهد رضایت از زندگی در مناطق روستایی ایرلند با توجه به شرایط به‌طور مداوم بالا می‌رود. بزرگ‌ترین تغییرات نگرشی به ارائه چگونگی امکانات و خدمات برمی‌گردد و همچنین مشکلات زندگی روستایی به‌دوراز هزینه مسکن، به چگونگی دسترسی به بهداشت، درمان، حمل و نقل عمومی منتقل شده است. مسائل مهمی که در مقیاس محلی یافت می‌شود، عبارت‌اند از: شاخص‌های اقتصادی (به‌عنوان مثال: امنیت، درآمد، مالکیت خانه)، عوامل اجتماعی (احساس تعلق به جامعه) و امکانات زیست‌محیطی (دسترسی به فضای سبز و کیفیت خوب محیط‌زیست).

- (حاجی نژاد و همکاران، ۱۳۸۹) با بررسی متغیرهای فردی مؤثر بر رضایتمندی شهروندان از کیفیت محیط زندگی و مقایسه آن دو بافت قدیم و جدید شهر شیراز پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش بیانگر وجود اختلاف اندکی بین ساکنان بافت قدیم و جدید از نظر رضایتمندی است و با بررسی عوامل شانزده‌گانه؛ در بافت جدید بیشترین تأثیرگذاری از کیفیت محیط مربوط به عوامل از قبیل میزان تحصیلات، درآمد ماهیانه خانوار و وضعیت تأهل بوده و در بافت قدیم میزان تحصیلات و وضعیت تأهل بیشترین تأثیرگذاری را داشته‌اند.

- (ایروانی، ۱۳۸۷) تحقیقی با عنوان «نوسازی مسکن روستایی مقایسه مسکن جدید و قدیم در روستای علی‌آباد خراسان جنوبی» انجام داده است. نتایج مطالعه حاکی از آن است که برنامه‌ریزی در بخش سکونتگاه‌های روستایی به‌ویژه مسکن می‌بایست با تأمل در الگوهای معماری و مصادیق بومی و اتکا به امکانات و دانش بومی و تلفیق آن با تکنیک روز باشد و نیز اشاره به این مطلب دارد که تعمیم سیاست‌های مسکن شهری برای روستاها از مهم‌ترین ضعف‌های کیفی در برنامه‌های مسکن روستایی است و ادامه این برنامه‌ها و طرح‌ها دستاوردی به‌جز صرف شدن

1 Sorensen

2 Seongyeon & Christine

3 Brereton & Bullock

هزینه‌های هنگفت و القاء نابسامانی و آشفتگی فضایی بیشتر نخواهد داشت و در نهایت تهیه دستورالعمل ساخت‌وساز و سازگار با محیط و بسیج همگانی برای آموزش و ترویج درست ساختن و سیاست‌های تشویقی را پیشنهاد می‌کند.

- (موسوی و صالحی، ۱۳۸۴) پژوهشی با عنوان «بررسی ابعاد اجتماعی الگوهای سنتی و جدید در مسکن روستایی، مطالعه موردی روستای رزق‌آباد» انجام داده‌اند. روستای رزق‌آباد واقع در فاصله ۵ کیلومتری شرق شهر قدیمی کاشمر در استان خراسان و یک روستای دشتی محسوب می‌شود. اساس پژوهش با توجه به نظریه نوسازی مقایسه‌ای بین الگوی مسکن سنتی و مدرن بوده و نشان می‌دهد روند مدرنیزاسیون در روستا موجب دگرگونی در ساختار مسکن و در نتیجه تغییر کارکرد آن شده و با نیاز خانواده روستایی مطابقت ندارد.

فرضیه

بین ویژگی‌های فردی (سن، جنس، وضعیت تأهل، میزان تحصیلات و مدت سکونت در محله و روستا) و رضایتمندی از کیفیت محیطی مسکن روستا (بافت قدیم و جدید) رابطه وجود دارد.

روش تحقیق و مراحل سنجش کیفیت محیط و معرفی معیارها

این پژوهش از لحاظ نوع، توصیفی-تحلیلی، تدوین چارچوب نظری پژوهش از روش اسنادی^۱ و پاسخگویی به سؤالات پرسشنامه به روش پیمایشی^۲ صورت گرفته است. تحقیق به لحاظ ماهیت کاربردی و از نظر وسعت پهناور است. واحد تحلیل فرد و سطح تحلیل خرد و تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و Amos18 انجام گرفته است. جامعه آماری افراد ۱۸ سال به بالای روستاییان ساکن روستای حاجت‌آقا در بخش باغبادران از شهرستان لنجان واقع در استان اصفهان بوده که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ کل جمعیت روستا، ۷۵۰ نفر است. حجم نمونه در بافت قدیم ۵۰ و در بافت جدید ۸۰ نفر از طریق نمونه‌گیری به صورت سهمیه‌ای و به‌طور تصادفی بر اساس فرمول کوکران، انتخاب و پرسشنامه توزیع گردیده است.

با توجه به آنکه کیفیت محیط‌های سکونتی برای ساکنانش، یک ارزش ذهنی دارد بنابراین برای ارزیابی ذهنی افراد (همچون کیفیت محیط و ویژگی‌های چندگانه محیط مسکونی) طی کردن چندین مرحله مورد نیاز است که این مراحل بدین شرح است: ۱- شناسایی ویژگی‌ها و ساختار بندی آن‌ها؛ ۲- ارزش‌گذاری ویژگی‌ها؛ ۳- سنجش وزن نسبی ویژگی‌ها؛ ۴- جمع‌آوری وزن‌های تخصیص داده شده؛ ۵- تحلیل میزان حساسیت.

درواقع مجموعه عواملی که برای سنجش کیفیت محیط مدنظر قرار می‌گیرد. نیم‌رخ کیفیت محیطی حوزه مورد مطالعه را به وجود می‌آورد. نیم‌رخ یک نمای سریع و آسان از شرایط محیط برحسب عواملی محیطی مرتبط فراهم آورده و در نتیجه زمینه را برای شروع برنامه‌ریزی و تدوین استراتژی‌های توسعه حوزه مورد مطالعه به دست می‌دهد (حاجی‌نژاد و همکاران، ۱۳۸۹: ۷۰-۶۹).

1 Documentary Method

2 Survey Method

در این راستا معیارهایی با توجه به مطالعات قبلی بررسی و انتخاب می‌شود (جدول ۱) تا بر اساس آن و نیز با توجه به شرایط منطقه، به ارزیابی از رضایت محیط پرداخته شود. (جدول ۲)^۱

جدول ۱- معیارهای کیفیت محیط در منطقه مورد مطالعه

معیارهای کیفیت محیط	پژوهشگر
سرزندگی، معنی (حس) سازگاری، دسترسی، کنترل و نظارت، کارایی و عدالت	کوپن لینچ (۱۹۸۱)
بررسی استانداردهای ساخت و ساز و کنترل زلزله، تنوع، جهت‌گیری مناسب در برابر باد و تابش استفاده از مصالح بومی در مقابل شرایط طبیعی نزدیک بودن مسکن به واحدهای خدماتی و زمین کشاورزی	ایروانی (۲۰۰۸)
صدا، بو، آلودگی، زیاده، امنیت، شلوغی، تسهیلات شهری، شبکه دسترسی، فضای سبز، دسترسی به خدمات، خوانایی، مقیاس انسانی	حاجی نژاد (۲۰۱۰)
آسایش و محرمت، ارزش اقتصادی، تعلق مکانی، ریشه‌های عمیق تاریخی، مالکیت	نگارندگان (۲۰۱۳)

منبع: تلفیقی از کوپن لینچ، ۱۳۷۸: ۱۰۷-۱۴۱، ایروانی، ۱۳۸۷: ۲۳، حاجی نژاد، ۱۳۸۹: ۷۷ و یافته‌های تحقیق.

جدول ۲- معیارهای منتخب در ارزیابی کیفیت محیطی مسکن در منطقه مورد مطالعه و تقسیم‌بندی ابعادی آن و پایایی

آن‌ها

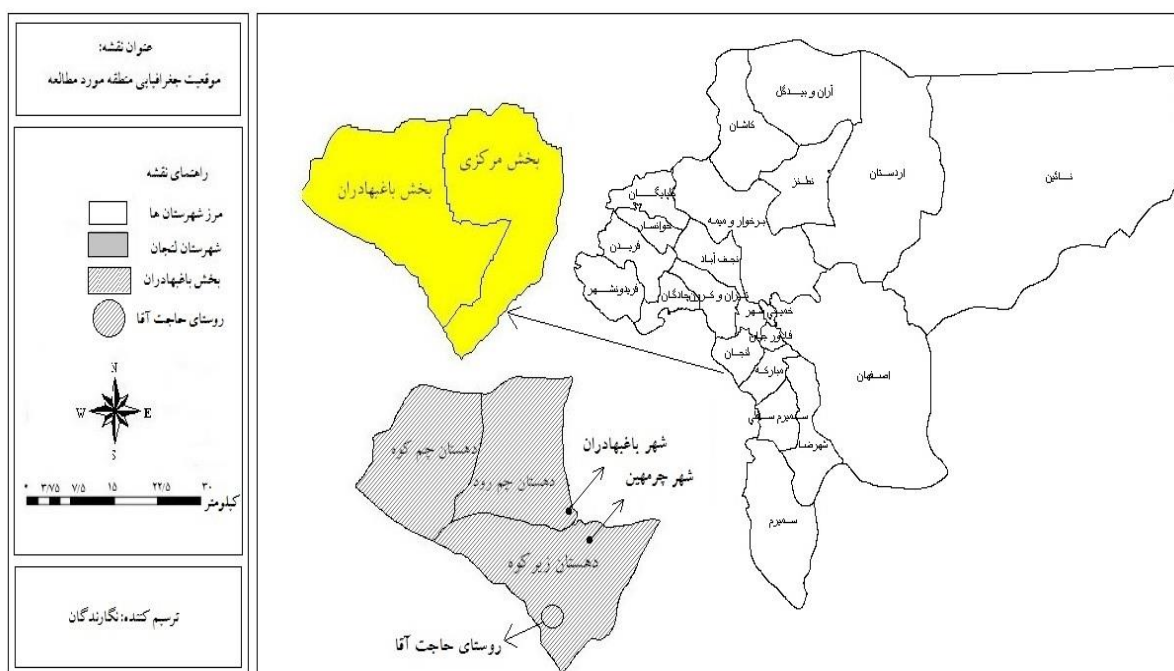
ابعاد	شاخص‌ها	آلفای کرونباخ
کالبدی	پاکیزگی و پرهیز از آلودگی، بو، زیاده، تسهیلات روستایی، شبکه دسترسی، فضای سبز، دسترسی به خدمات، سرزندگی، نظم، زیبایی، جهت‌گیری مناسب در برابر باد و تابش، هماهنگی و منطبق بودن مصالح کاربردی با نوع اقلیم منطقه، پیوند با طبیعت، نزدیکی به زمین‌های کشاورزی و واحدهای خدماتی دامی، استانداردهای متوسط ساختمانی در برابر زلزله و... تنوع در ظاهر مسکن.	۰/۸۷۱
اجتماعی و فرهنگی	امنیت، آلودگی صوتی، شلوغی و پررفت‌وآمد بودن، تعلق مکانی، روابط اجتماعی، محرمت و آسایش، ریشه‌های عمیق تاریخی، توجه به مقیاس انسانی، استفاده از نمادهای متناسب،	۰/۷۵۲
اقتصادی	تعمیر و بازسازی آسان، مالکیت، ارزش اقتصادی مسکن	۰/۷۳۲

منبع: تلفیقی از کوپن لینچ، ۱۳۷۸: ۱۰۷-۱۴۱، ایروانی، ۱۳۸۷: ۲۳، حاجی نژاد، ۱۳۸۹: ۷۷ و یافته‌های تحقیق.

۱ در این پژوهش جهت بررسی اعتبار یا روایی پرسشنامه، از اعتبار صوری استفاده شده است. بدین روش که پس از تهیه و تنظیم پرسشنامه، با استفاده از نظرات اساتید و صاحب‌نظران روش تحقیق و با توجه به اظهار نظر آنها، نقاط ضعف پرسشنامه بر طرف شده و برای بررسی پایایی متغیرهای مورد مطالعه، از ضرایب آلفای کرونباخ استفاده شده است. این روش برای هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری از جمله پرسشنامه و یا آزمونهایی که ویژگی‌های مختلف را اندازه‌گیری می‌کند، کاربرد دارد و دامنه آن از ۰ تا ۱ در نوسان است (سرمد و همکاران، ۱۳۸۳: ۱۶۹).

محدوده و قلمرو پژوهش

روستای حاجت آقا سمت جنوب غرب بخش باغبهادران از شهرستان لنجان، با ۵۱ درجه و ۲۱ دقیقه طول شرقی و ۳۵ درجه و ۲۴ دقیقه عرض شمالی قرار دارد (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اصفهان، ۱۳۷۶). حاجت آقا با دارا بودن ۲۱۰ خانوار و با جمعیتی بالغ بر ۷۵۰ نفر (۴۰۶ مرد و ۳۴۴ زن) واقع در دهستان زیر کوه است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰). شکل شماره (۱).

شکل ۱- موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه

این روستا از شرق به روستای لایبید و از غرب به روستای قلعه آقا محدود می‌شود که بافت قدیم در بخش شمالی روستا و بافت جدید در جنوب روستا است و در واقع جاده اصفهان-شهرکرد آن را به دو بخش تقسیم نموده است. منازل مسکونی و بافت جدید به طور کامل، نوساز بوده (عدم سازگاری با جنبه زیستی، معیشتی و اجتماعی روستاییان در آن مشهود است) و از لحاظ جمعیتی پرتراکم‌تر از بافت قدیم طی سال‌های اخیر شده است و حتی خانوارهایی از روستاها و شهرهای بخش، به این بافت مهاجرت داشته‌اند. اغلب منازل مسکونی بافت قدیم به سبک سنتی و سازگار با نیاز زیستی، معیشتی و اجتماعی روستاییان است و از لحاظ کالبدی و شبکه معابر دارای شکلی نامنظم‌تر نسبت بافت جدید روستا است. همچنین در مقایسه با بافت جدید دارای چشم‌اندازها، مناظر طبیعی زیباتر و بیشتر است و از لحاظ دسترسی به زمین‌های کشاورزی و واحدهای دامداری، مکان‌های عمومی و وضعیت دسترسی بسیار مناسب و بهتری را دارد. در واقع بافت جدید روستا همچون شهرک‌های جدید بیشتر جنبه خوابگاهی دارد.

مفاهیم، دیدگاه‌ها و مبانی نظری

این مطالعه بر چهار مفهوم اساسی استوار است، یکی بافت که در اینجا به معنی بافت عمومی سکونتگاه‌های روستایی بیانگر شکل، فرم و الگوی حاصل از تأثیرگذاری عوامل گوناگون در عرصه روستا، نحوه ارتباط، کنش متقابل این عناصر و ویژگی‌های آن است. همچنین بافت کالبدی این سکونتگاه‌ها نمایانگر نحوه نظم‌پذیری خانه‌ها، استقرار اراضی زراعی و نیز چگونگی قرار گرفتن راه‌ها و میدان‌ها (شبکه معابر) در کنار یکدیگر است. بنابراین اجزای بافت سکونتگاه روستایی به تفکیک عبارت است از:

- خانه‌ها

- مزارع، باغ‌ها و مراتع

- مکان‌های عمومی و میدان‌ها

- شبکه معابر به‌عنوان شریان ارتباطی مجموعه سکونتگاهی (سعیدی، ۱۳۸۸: ۵۲).

به‌بیان‌دیگر بافت مهم‌ترین نظم تجمع عناصر است که درعین‌حال که یک نظم روان و اطمینان‌بخش از شباهت‌ها در ساختار و مقیاس دارد، باید اجازه بدهد عناصر، تفاوت‌های انفرادی خود را هم داشته باشد (ایروانی، ۱۳۸۷: ۲۰). مفهوم مسکن نیز که به‌عنوان مامن و سرپناه آدمی از دیرباز مورد توجه انسان بوده و همواره در فرایند تاریخی چند هزارساله‌اش، سیمای ظاهری و کارکردهای داخلی آن متأثر از مقتضیات مکانی-زمانی، شرایط اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی دستخوش تغییر و تحول بوده است (غفاری، ۱۳۸۷: ۵۵).

به‌طورکلی با توجه به تعاریف مسکن در ابعاد مختلف، می‌توان مسکن مناسب و بهینه را چنین تعریف کرد: مسکن مناسب عبارت است از فضای سکونتی مناسبی که آسایش، دسترسی مناسب، امنیت، پایداری و دوام سازه‌ای، روشنایی کافی، تهویه و زیرساخت‌های اولیه مناسب از قبیل: آب‌رسانی، بهداشت و آموزش، محیط‌زیست سالم، مکان مناسب و قابل دسترسی از نظر کار و تسهیلات اولیه است و همچنین زمینه رشد و تقویت روابط بین اعضای خانواده (ارتباط افقی) و روابط همسایگی (ارتباط عمودی) را برای ساکنانش فراهم آورده و مهم‌تر از همه متناسب با توان مالی خانوار است (ملکی، ۱۳۸۲: ۶۲). مسکن ایرانی در مقابل بستر گسترده طبیعت و در تضاد و یا تلفیق با آن، فضاهای خاصی را خلق می‌کند که آن فضای معماری یعنی قوی‌ترین و مهم‌ترین فرآورده دست انسان است که هیچ‌گاه به‌صورت بی‌تفاوت قرار نمی‌گیرد و در ویژگی‌های خارجی شکل و بافت و در برقراری نظام خاص در داخل بنا (چه در برداشت عینی از راه پیروی از روابط موجود بین فردی و چه در برداشت شکلی-روانی از راه تنظیم فضای سه‌بعدی در رابطه با سلیقه‌ها، عادات و خواسته‌ها) مفهوم‌های معینی را تعریف می‌کند (فلامکی، ۱۳۸۶: ۱۰۳). برای اساس مسکن روستاییان معمولاً استراحتگاه و محل زندگی خانوادگی و همچنین تأمین‌کننده اهداف اقتصادی و معیشتی آنان است. البته نوع آرایش درونی مسکن روستاییان در سرتاسر جهان با توجه به شرایط جغرافیای ناحیه‌ای، عمدتاً با یکدیگر تفاوت دارند. خصوصیات و اوضاع فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی روستاییان در ارتباط با تنوع و چگونگی چشم‌اندازهای طبیعی در نقاط مختلف جهان، موجب پیدایش انواع خاصی از مسکن روستایی شده که پاسخگوی نیازهای جوامع مرتبط با آن است (بهورز، ۱۳۷۴: ۲۵۲). درواقع هر خانه در یک دوره

زمانی مشخص و بر اساس سبک معماری آن دوره طراحی می‌شود، از تکنیک‌های خاص آن زمان استفاده و به وسیله فرهنگ زیستی مردم هویت پیدا می‌کند (علی‌الحسابی، ۱۳۸۵: ۲۵). در واقع فضاهای ساخته شده، فرهنگ‌ها، آداب و رسوم بومی، روابط اجتماعی - اقتصادی که نمود تمدن‌های تاریخی این مرزوبوم است را به نمایش می‌گذارد. از سوی دیگر دقت در ساختار مسکن روستایی نشان‌دهنده هوشمندی و درایت معمار بومی این سرزمین است که مسکن را سازگار با محیط جغرافیایی و نیز با توجه به باورهای اعتقادی، فرهنگی و نیز ویژگی‌های معیشتی، زیستی متناسب با معیارها و ویژگی‌های جسمی و روانی انسان ساخته است. به بیان دیگر مسکن روستایی مسکنی است که نه تنها پاسخگوی نیازهای مادی ساکنان خود بوده بلکه نیازهای معنوی ایشان را نیز برآورده کرده است (خدابنده‌لو و خرمشاهی، ۱۳۸۷: ۲۶).

در بررسی شکل ظاهری، طرح، نحوه ساختمان خانه‌ها و کارکردهای خانه‌های روستایی مشخص می‌شود، سکونتگاه‌های روستایی بر اساس شرایط اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و تاریخ تکوین سکونتگاه متفاوت است بنابراین در بررسی مسکن روستایی می‌توان جنبه‌های خاصی را مورد توجه خاص قرارداد جدول (۳).

جدول ۳- کارکردهای زیستی، خدماتی، معیشتی مسکن روستایی

کارکرد	نوع کاربری
زیستی	هال، راهرو، نشیمن، پذیرایی، اتاق خواب، آشپزخانه، سکو، حیاط، ایوان
خدماتی	ورودی، انبار، پستو، توالت، حمام، باغچه، آب‌انبار، حوض، سایبان، منبع آب، چاه، تنورخانه، پارکینگ (گاراژ)، آسیاب
معیشتی	طویله، حیاط، کبوتر خانه، انبار علوفه، مرغدانی، آبشخور حیوانات، آسیاب، کارگاه، مغازه متصل به خانه

منبع: امینیان، ۱۳۸۷: ۴۳

از مفاهیم دیگر در این پژوهش واژه کیفیت محیطی است که منظور از آن؛ عنوان کردن شاخصی است، برای اندازه‌گیری درجه‌ای از محیط که برای زیستن انسان مناسب باشد. بر طبق استانداردهای برنامه شهری چین، مفهوم کیفیت محیطی شهر می‌تواند چنین تعریف شود؛ کیفیت محیطی شهر، درجه‌ای است که تمام محیط یا برخی عناصر (همانند اتمسفر و آب) جهت زیستن انسان، اقتصاد شهری و محیط اجتماعی مناسب را فراهم آورد (حاجی نژاد و همکاران، ۱۳۸۹: ۶۷).

با توجه به اینکه مفاهیم ذکر شده مرتبط با محیط و به صورت ترکیبی در مطالعات جغرافیایی جای دارد، از لحاظ موضوع، زیرمجموعه جغرافیای رفتاری قرار می‌گیرد.

از نظر مفهومی جغرافیای رفتاری در پی کشف و شناخت نقشه‌های ذهنی مردم و پرده‌برداری از ادراکات عمیق آن‌ها درباره مکان‌هاست. به بیان دیگر جغرافیای رفتاری زمینه شیوه‌هایی است که در آن مردم ادراک می‌کنند، سپس واکنش مطلوب نشان می‌دهند و در نهایت در محیطشان تأثیر می‌گذارند را مطالعه می‌کند (شکویی، ۱۳۸۴: ۱۱۱)؛ و

بر همین اساس است که انسان برای ادامه زندگی در مناطق متفاوت آب‌وهوایی و جغرافیایی مختلف ساده‌ترین و پیچیده‌ترین فعالیت‌ها را انجام می‌دهد. به این ترتیب می‌توان از ابتدایی‌ترین شکل زندگی تا پیشرفته‌ترین و مدرن‌ترین اشکال زندگی را در قرن حاضر مشاهده کرد. می‌توان گفت شکل‌های مورد مشاهده از صورت ساده تا صورت پیشرفته نتیجه تأثیر عوامل متعدد جغرافیایی، چون آب‌وهوا، خاک، ناهمواری‌ها، ارتفاعات، آداب‌ورسوم قومی، فرهنگ و وضع اقتصادی بوده است که نمی‌توان آن را انکار کرد. ناگفته نماند که تأثیر عوامل فوق بر روی گروه‌های انسانی در داخل هر منطقه و ناحیه ثابت نبوده، بلکه باگذشت زمان در معرض تغییر و دگرگونی به‌سوی تکامل قرار می‌گیرد (قره نژاد، ۱۳۸۱: ۲۱). در واقع برای درک رابطه ساختمان با محیط ابتدا بایستی به دیدگاه انسان در مورد محیط و یا به‌طور کلی نسبت به طبیعت، نظر داشت. اساس ساختن، دست‌اندازی به طبیعت است. نوع این دست‌اندازی ارتباط بسیار نزدیک با طرز تفکر انسان در مورد طبیعت دارد (گروتس، ۱۳۷۵: ۱۴۷-۱۴۶). این طرز تفکر و ادراک محیطی بر ذهن، اندیشه فردی و در نتیجه بر رفتار افراد مؤثر است.

در این راستا کیفیت محیط و چگونگی آن، بخشی از قابلیت‌های محیطی برای سنجش و ارزیابی از رضایتمندی افراد از زندگی در بافت‌های مختلف است. بنابراین رضایتمندی افراد که یکی از عوامل ادراکات فردی از کیفیت محیط است در این مطالعه مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و ارزیابی رضایتمندی ساکنان از کیفیت مسکن

بافت قدیم توزیع فراوانی پاسخگویان از کل نمونه برحسب جنسیت: ۶۴ درصد مرد و ۳۶ درصد زن؛ برحسب وضعیت تأهل: ۸ درصد مجرد، ۸۶ درصد متأهل و ۶ درصد بی‌همسر (بر اثر طلاق یا فوت همسر)؛ برحسب سن: بیشترین فراوانی ۵۶ ساله‌ها با ۱۰ درصد و سنین ۲۲ تا ۸۷ سال، بقیه گروه‌های سنی؛ برحسب تحصیلات: ۱۶ درصد بی‌سواد، ۳۲ درصد ابتدایی، ۲۴ درصد سیکل، ۲۶ درصد دیپلم، ۲ درصد لیسانس؛ برحسب مدت سال‌های سکونت در محل: بیشترین فراوانی به مدت ۵ سال با ۱۰ درصد و ۹۰ درصد باقی‌مانده از ۷ تا ۷۷ سال؛ و برحسب مدت سال‌های سکونت در روستا: بیشترین فراوانی به مدت ۵۶ سال با ۸ درصد و ۹۲ درصد باقی‌مانده از ۱۰ تا ۷۷ سال بوده است.

بافت جدید توزیع فراوانی پاسخگویان از کل نمونه برحسب جنسیت: ۶۱/۳ درصد مرد و ۳۸/۸ درصد زن؛ برحسب وضعیت تأهل: ۸/۸ درصد مجرد، ۷۱/۳ درصد متأهل و ۲۰ درصد بی‌همسر (طلاق یا فوت همسر)؛ برحسب گروه سنی: بیشترین فراوانی ۲۷، ۶۱ و ۶۴ ساله‌ها با ۵ درصد و سنین ۲۳ تا ۶۸ سال، بقیه گروه‌های سنی؛ برحسب تحصیلات: ۶/۳ درصد بی‌سواد، ۲۶/۳ درصد ابتدایی، ۲۳/۸ درصد سیکل، ۲۶/۳ درصد دیپلم، ۱۷/۵ درصد لیسانس؛ برحسب مدت سال‌های سکونت در محل: بیشترین فراوانی به مدت ۸ سال با ۴۸/۸ درصد و ۵۱/۲ درصد باقی‌مانده از ۱ تا ۱۰ سال؛ برحسب مدت سال‌های سکونت در روستا: بیشترین فراوانی به مدت ۱۷ سال با ۱۳/۸ درصد و ۸۶/۲ درصد باقی‌مانده از ۵ تا ۵۶ سال بوده است.

با مقایسه میانگین نمره رضایتمندی از کیفیت محیطی مسکن و ابعاد آن در دو بافت قدیم و جدید مشاهده می‌شود که به‌طور کلی نمره رضایتمندی به‌دست‌آمده در دو بافت تا حدی به هم نزدیک است، اما در بافت قدیم به مقدار بسیار کمی (۱۶ صدم) بیشتر از بافت جدید است. در بافت قدیم ابعاد رضایت کیفیت مسکن به ترتیب بعد اجتماعی، اقتصادی و سپس کالبدی است اما در بافت جدید ابتدا بعد اقتصادی و سپس بعد اجتماعی و کالبدی در اولویت است.

برای آزمون وجود رابطه بین متغیرهای مستقل فاصله‌ای (سن، میزان تحصیلات، مدت سکونت در محل و مدت سکونت در روستا) با متغیر وابسته (رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن) از آزمون همبستگی پیرسون^۱ استفاده گردید؛ که هدف از آن بررسی رابطه بین دو متغیر (مستقل و وابسته) در سطح مقیاس‌گذاری است که معیار r نشان‌دهنده ضریبی است که دامنه‌اش از -۱ تا +۱ است. مقدار $0/000$ گویای عدم رابطه میان دو متغیر و +۱ رابطه مثبت کامل و -۱ رابطه منفی یا معکوس کامل است (کورتز، ۱۳۸۴: ۳۱۱). برای آزمون متغیرهای مستقل اسمی چند گروهی (وضعیت تأهل) تحلیل واریانس یک‌طرفه^۲ و متغیرهای مستقل اسمی دو گروهی (جنس) آزمون دونمونه‌ای مستقل^۳ استفاده گردید. هدف از اجرای این دو آزمون مقایسه میانگین‌ها بوده تا مشخص شود که تفاوت‌های موجود بین میانگین‌ها تصادفی است یا متأثر از عامل (متغیر مستقل) و معنادار (سرمد و همکاران، ۸۳).

بررسی رابطه بین سن و رضایتمندی از کیفیت محیطی مسکن روستا (بافت قدیم و جدید)

نتایج آزمون همبستگی پیرسون (مقدار $r=0/192$ و سطح معناداری $=0/181$)، در رابطه بین متغیر سن و رضایتمندی از کیفیت محیطی مسکن در بافت قدیم، حاکی از عدم رابطه معناداری بین این دو متغیر است؛ اما در بافت جدید، نتایج آزمون همبستگی پیرسون (مقدار $r=-0/399$ و سطح معناداری $=0/000$)، رابطه این دو متغیر را معکوس (غیرمستقیم) و معنادار نشان می‌دهد (به عبارتی در بافت قدیم همه گروه‌های سنی رضایتمندی تقریباً یکسانی از کیفیت محیطی مسکن در روستا دارند، اما در بافت جدید هرچه سن افراد بالاتر است، این رضایتمندی کمتر شده و بالعکس). در بررسی ابعاد رضایتمندی از کیفیت محیطی مسکن (شامل: بعد کالبدی، اجتماعی و اقتصادی) با متغیر سن در دو بافت قدیم و جدید نیز نشان می‌دهد که؛ رابطه بعد کالبدی و سن در بافت قدیم، بدون رابطه معنادار؛ اما در بافت جدید رابطه معکوس و معنادار؛ رابطه بعد اجتماعی و سن در بافت قدیم، بدون رابطه معنادار؛ اما در بافت جدید مانند بعد پیشین معکوس و معنادار؛ و نهایتاً بعد اقتصادی و سن در هر دو بافت بدون رابطه معنادار است (جدول ۴). در نتیجه بیشترین دلیل وجود رابطه معکوس، بین رضایتمندی از کیفیت محیطی مسکن روستا و سن پاسخگویان در بافت جدید ناشی از شرایط کالبدی و اجتماعی نامناسب آن است و نه شرایط اقتصادی آن.

1 Pearson correlation

2 Anova

3 T.test

جدول ۴- آزمون همبستگی پیرسون بین سن و رضایت‌مندی از کیفیت محیطی مسکن و ابعاد آن

بعد اقتصادی		بعد اجتماعی		بعد کالبدی		سن و رضایت‌مندی		آماره آزمون
جدید	قدیم	جدید	قدیم	جدید	قدیم	جدید	قدیم	
۰/۰۰۳	۰/۰۶۱	-۰/۲۷۶*	۰/۲۰۳	-۰/۵۱۴**	۰/۲۰۲	-۰/۳۹۹**	۰/۱۹۲	ضریب همبستگی
۰/۹۷۶	۰/۶۷۶	۰/۰۱۳	۰/۱۵۶	۰/۰۰۰	۰/۱۵۹	۰/۰۰۰	۰/۱۸۱	سطح معناداری

بررسی رابطه بین میزان تحصیلات و رضایت‌مندی از کیفیت محیطی مسکن روستا (بافت قدیم و جدید) نتایج آزمون همبستگی پیرسون (مقدار $r=0/016$ و سطح معناداری $=0/914$)، بین دو متغیر میزان تحصیلات و رضایت‌مندی از کیفیت محیطی مسکن روستا در بافت قدیم و بافت جدید (مقدار $r=0/483$ و سطح معناداری $=0/000$)، در بافت جدید حاکی از وجود بین رابطه معنادار و مستقیم بین این دو متغیر است (یعنی در بافت جدید هرچه میزان تحصیلات افراد بالاتر رود عدم رضایت‌مندی از کیفیت محیط مسکن آنان بالا رفته که این نشان می‌دهد سطح سواد، باعث بالا رفتن آگاهی و شناخت بیشتر از محیط و سطح توقعات فرد می‌شود). در بررسی ابعاد رضایت‌مندی از کیفیت محیطی مسکن (کالبدی، اجتماعی و اقتصادی) با میزان تحصیلات در دو بافت قدیم و جدید نتایج بدین شرح است؛ رابطه بعد کالبدی و همچنین بعد اجتماعی رضایت‌مندی از کیفیت زندگی با میزان تحصیلات در بافت قدیم، بدون رابطه معنادار و در بافت جدید، رابطه مستقیم و معنادار است. رابطه بعد اقتصادی رضایت‌مندی از کیفیت زندگی با میزان تحصیلات در بافت قدیم و در بافت جدید بدون رابطه معنادار است (جدول ۵).

جدول ۵- آزمون همبستگی پیرسون بین میزان تحصیلات و رضایت‌مندی از کیفیت محیطی مسکن و ابعاد آن

بعد اقتصادی		بعد اجتماعی		بعد کالبدی		میزان تحصیلات و رضایت‌مندی		آماره آزمون
جدید	قدیم	جدید	قدیم	جدید	قدیم	جدید	قدیم	
۰/۱۴۸	۰/۰۴۸	۰/۲۴۷*	-۰/۱۴۸	۰/۴۹۷**	۰/۱۱۹	۰/۴۸۳**	۰/۰۱۶	ضریب همبستگی
۰/۱۹۱	۰/۷۴۳	۰/۰۲۷	۰/۳۰۶	۰/۰۰۰	۰/۴۰۹	۰/۰۰۰	۰/۹۱۴	سطح معنی‌داری

بررسی رابطه بین مدت سکونت در محله و رضایت‌مندی از کیفیت محیطی مسکن روستا (بافت قدیم و جدید) در فرضیه رابطه بین متغیر مدت سکونت در محله و رضایت‌مندی از کیفیت محیط مسکن در بافت قدیم (مقدار $r=0/354$ و سطح معناداری $=0/012$) و در بافت جدید با توجه به نتایج آزمون همبستگی پیرسون (مقدار $r=0/261$ و سطح معناداری $=0/019$) می‌توان اظهار داشت که بین دو متغیر ذکر شده با اطمینان لازم رابطه معنادار و مستقیم برقرار است (یعنی چه در بافت قدیم و چه جدید هرچه فرد مدت بیشتری در محله سکونت داشته است، رضایت‌مندی بیشتری از کیفیت محیط مسکن در روستا دارد و هرچه این مدت سکونت کمتر باشد، نیز رضایت‌مندی کمتری از کیفیت محیط مسکن در روستا دارد؛ که این نشان‌دهنده تعلق خاطری است که فرد نسبت به مکان زندگی

خود بعد از مدتی به دست می‌آورد). در بررسی ابعاد رضایتمندی از کیفیت زندگی (کالبدی، اجتماعی و اقتصادی) با مدت سکونت در روستا در دو بافت قدیم و جدید؛ رابطه بعد کالبدی رضایتمندی از کیفیت زندگی با مدت سکونت در روستا در بافت قدیم و جدید، رابطه مستقیم و معنادار و در بقیه ابعاد در دو بافت دیگر رابطه معناداری ندارد. این نتایج نشان‌دهنده آن است که تأثیر بعد کالبدی رضایت از کیفیت مسکن در رابطه با مدت سکونت در محل، بیشترین تأثیر داشته و دیگر ابعاد، تأثیری بر رضایت نداشته‌اند (جدول ۶).

جدول ۶- آزمون همبستگی پیرسون بین مدت سکونت در محله و رضایتمندی از کیفیت محیطی مسکن و ابعاد آن

آماره آزمون	مدت سکونت در محله و رضایت مندی		بعد کالبدی		بعد اجتماعی		بعد اقتصادی	
	قدیم	جدید	قدیم	جدید	قدیم	جدید	قدیم	جدید
ضریب همبستگی	۰/۳۵۴*	۰/۲۶۱*	۰/۳۴۴*	۰/۳۰۵**	۰/۲۰۴	۰/۱۶۲	۰/۲۱۵	۰/۰۳۳
سطح معنی‌داری	۰/۰۱۲	۰/۰۱۹	۰/۰۱۴	۰/۰۰۶	۰/۱۵۵	۰/۱۵۰	۰/۱۳۳	۰/۷۷۲

بررسی رابطه بین مدت سکونت و رضایتمندی از کیفیت محیطی مسکن روستا (بافت قدیم و جدید) در فرضیه رابطه بین متغیر مدت سکونت در روستا و رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن در بافت قدیم با توجه به نتایج آزمون همبستگی پیرسون (مقدار $r=0/051$ و سطح معناداری $=0/726$) و در بافت جدید با توجه به نتایج آزمون همبستگی پیرسون (مقدار $r=0/133$ و سطح معناداری $=0/238$) بین دو متغیر فوق رابطه معناداری برقرار نیست (یعنی مدت سکونت بیشتر فرد در روستا چه بافت قدیم و چه بافت جدید، باعث رضایتمندی وی از کیفیت محیط مسکن در روستا نشده است). در بررسی ابعاد رضایتمندی از کیفیت زندگی (کالبدی، اجتماعی و اقتصادی) با مدت سکونت در محله در دو بافت قدیم و جدید نیز بین هیچ‌کدام از ابعاد رابطه معناداری ندارد (جدول ۷).

جدول ۷- آزمون همبستگی پیرسون بین مدت سکونت در روستا و رضایتمندی از کیفیت محیطی مسکن و ابعاد آن

آماره آزمون	مدت سکونت در روستا و رضایتمندی		بعد کالبدی		بعد اجتماعی		بعد اقتصادی	
	قدیم	جدید	قدیم	جدید	قدیم	جدید	قدیم	جدید
ضریب همبستگی	۰/۰۵۱	۰/۱۳۳	۰/۰۸۹	۰/۱۹۹	-۰/۰۸۳	۰/۰۱۰	۰/۰۷۳	۰/۰۴۰
سطح معناداری	۰/۷۲۶	۰/۲۳۸	۰/۵۳۷	۰/۰۷۷	۰/۵۶۶	۰/۹۲۹	۰/۶۱۳	۰/۷۲۷

بررسی رابطه رضایتمندی از کیفیت محیطی مسکن روستا (بافت قدیم و جدید) برحسب جنسیت برای آزمون تفاوت میانگین رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن برحسب جنس از آزمون دونمونه‌ای مستقل استفاده گردید. نتایج به‌دست‌آمده در بافت قدیم (مقدار $t = -0/029$ و سطح معناداری $=0/977$) و در بافت جدید

(مقدار $t = ۰/۰۴۳$ و سطح معناداری $= ۰/۶۶$) بیانگر عدم وجود تفاوت معنادار بین میانگین رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن زنان و مردان است. به عبارتی هیچ‌گونه تفاوت رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن در هر دو بافت بین زنان و مردان وجود. با مقایسه میانگین‌ها در بین دو گروه در بافت قدیم (مردان با میانگین $= ۳/۵۹$ و زنان با میانگین $= ۳/۵۷$) و در بافت جدید (مردان با میانگین $= ۳/۳۲$ و زنان با میانگین $= ۳/۳۵$)، نیز می‌توان این عدم تفاوت میانگین را مشاهده کرد. همچنین در بررسی ابعاد میانگین رضایتمندی از کیفیت زندگی (کالبدی، اجتماعی و اقتصادی) برحسب جنس در دو بافت قدیم و جدید نشان می‌دهد که حتی در ابعاد کیفیت رضایتمندی از مسکن بین زنان و مردان هیچ‌گونه تفاوتی وجود ندارد و رضایت هر دو گروه یکسان است به جدول (۸) و جدول (۹) مراجعه شود.

جدول ۸- نتایج آزمون (t-test) ابعاد تفاوت میانگین رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن و ابعاد آن برحسب جنس

آماره آزمون	رضایتمندی از کیفیت مسکن و ابعاد آن برحسب جنس		کالبدی		اجتماعی		اقتصادی	
	قدیم	جدید	قدیم	جدید	قدیم	جدید	قدیم	جدید
مقدار t	۰/۲۸۱	-۰/۶۸۶	۰/۶۸۰	-۰/۳۲۸	-۰/۵۱۷	-۰/۲۳۷	۰/۳۵۶	-۰/۵۵۷
سطح معناداری	۰/۷۸۰	۰/۵۱۲	۰/۵۰۰	۰/۷۴۴	۰/۶۰۸	۰/۸۱۴	۰/۷۲۳	۰/۶۰۷

جدول ۹- آمار توصیفی آزمون (t-test) برای ابعاد تفاوت میانگین رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن و ابعاد آن

برحسب جنس

آماره آزمون	رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن و ابعاد آن برحسب جنس				کالبدی				اجتماعی				اقتصادی	
	قدیم		جدید		قدیم		جدید		قدیم		جدید		جدید	قدیم
میانگین	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن
	۳۲	۱۸	۴۹	۳۱	۱۷	۱۵	۴۷	۵۲	۱۷	۱۵	۱۷	۱۵	۱۷	۱۵
ن	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n
	۳/۵۹	۳/۵۷	۳/۳۲	۳/۳۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳

بررسی رابطه رضایتمندی از کیفیت محیطی مسکن روستا (بافت قدیم و جدید) برحسب وضعیت تأهل. برای آزمون تفاوت میانگین رضایتمندی از کیفیت زندگی برحسب وضعیت تأهل از آزمون تحلیل واریانس که در واقع بیانگر تفاوت میانگین رضایتمندی از کیفیت زندگی برحسب وضعیت تأهل است، استفاده گردید. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از این آزمون در بافت قدیم (مقدار $f = ۰/۸۳۲$ و سطح معناداری $= ۰/۴۴۱$) و بافت جدید (مقدار $f = ۰/۴۵۵$ و سطح معناداری $= ۰/۶۳۶$)، می‌توان نتیجه گرفت که واریانس درون‌گروهی (یعنی درون هر گروهی

به‌عنوان مثال: مجرد با مجرد) و بین گروهی (یعنی بین گروه‌ها به‌عنوان مثال: مجرد با متأهل) میانگین رضایتمندی از کیفیت زندگی در بین سه گروه چندان تفاوت نداشته است، به عبارتی می‌توان اظهار داشت که میانگین نمرات هر سه گروه در متغیر میانگین رضایتمندی از کیفیت زندگی تا حدودی نزدیک به هم است و سه گروه مجرد، متأهل و سایر با یک دید به رضایتمندی از کیفیت زندگی توجه دارند و فرضیه موردنظر رد می‌شود. در بررسی ابعاد میانگین رضایتمندی از کیفیت زندگی (کالبدی، اجتماعی و اقتصادی) برحسب وضعیت تأهل نیز در دو بافت قدیم و جدید نتایج بیانگر عدم وجود تفاوت بین ابعاد رضایتمندی بوده است که فقط یک بعد (کالبدی بافت جدید) نشان از وجود تفاوت میانگین در بین گروه‌های موردنظر بوده است به جداول شماره ۱۰ و ۱۱ مراجعه شود.

جدول ۱۰- نتایج آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه بین وضعیت تأهل و تفاوت میانگین رضایتمندی از کیفیت محیطی مسکن و ابعاد آن

آماره آزمون	تفاوت میانگین رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن و ابعاد آن برحسب وضعیت تأهل					
	کالبدی		اجتماعی		اقتصادی	
	جدید	قدیم	جدید	قدیم	جدید	قدیم
مقدار f	۰/۴۵۵	۰/۸۳۲	۳/۷۸۶	۰/۶۹۸	۲/۱۹۴	۰/۵۸۱
سطح معناداری	۰/۶۳۶	۰/۴۴۱	۰/۰۲۷	۰/۵۰۳	۰/۱۱۸	۰/۵۶۳

جدول ۱۱- آمار توصیفی آزمون (anova) برای ابعاد تفاوت میانگین رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن و ابعاد آن برحسب وضعیت تأهل

آماره آزمون	تفاوت میانگین رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن و ابعاد آن برحسب وضعیت تأهل											
	کالبدی			اجتماعی			اقتصادی					
	جدید			قدیم			جدید			قدیم		
	سایر	متأهل	مجرد	سایر	متأهل	مجرد	سایر	متأهل	مجرد	سایر	متأهل	مجرد
میانگین	۳/۱۶	۳/۱۳	۳/۳۸	۳/۵۸	۳/۵۲	۳/۲۹	۳/۳۰	۳/۳۴	۳/۳۳	۳/۶۵	۳/۶۰	۳/۴۳

ادامه جدول ۱۱- آمار توصیفی آزمون (anova) برای ابعاد تفاوت میانگین رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن و ابعاد آن برحسب وضعیت تأهل

آماره آزمون	تفاوت میانگین رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن و ابعاد آن برحسب وضعیت تأهل											
	اقتصادی				اجتماعی				کالبدی			
	جدید			قدیم			جدید			قدیم		
	سایر	متأهل	مجرد	سایر	متأهل	مجرد	سایر	متأهل	مجرد	سایر	متأهل	مجرد
میانگین	۳/۶۸	۳/۷۰	۳/۴۷	۳/۴۴	۳/۵۷	۳/۲۵	۳/۰۵	۳/۱۹	۳/۱۴	۳/۹۲	۳/۷۰	۳/۷۵

تحلیل رگرسیونی

در قسمت‌های قبل رابطه متغیرها، بر اساس فرضیات تحقیق به صورت دوجه دو مورد بررسی قرار گرفت. اکنون با استفاده از رگرسیون چند متغیری سعی داریم، تأثیر مجموع متغیرهای مستقل را بر متغیر وابسته مورد بررسی و تحلیل قرار دهیم.

در تحلیل رگرسیون مشخص می‌شود، متغیرهای مستقل (پیش‌بین) تا چه حد توان تبیین واریانس متغیر وابسته را دارد.

در این مدل ۶ متغیر مستقل در شکل رگرسیونی قرار گرفتند که ضریب همبستگی چندگانه آن‌ها با رضایتمندی کیفیت محیطی مسکن در بافت قدیم برابر $R=0/460$ و ضریب تعیین برابر با $R^2=0/211$ و در بافت جدید برابر $R=0/596$ و ضریب تعیین برابر با $R^2=0/324$ به دست آمد. این ضریب بیانگر آن است که در بافت قدیم حدود $0/21$ و در بافت جدید حدود $0/32$ از واریانس یا پراکندگی متغیر رضایتمندی کیفیت محیطی مسکن توسط متغیرهای مستقل موجود در مدل تجربی تحقیق تبیین می‌گردد و بقیه واریانس پراکندگی، توسط متغیرهایی تبیین می‌شود که در تحقیق ما وارد نشده است.

همچنین جدول (۱۲) برای بافت قدیم نشان می‌دهد از بین متغیرهای مستقل، متغیر مدت سکونت در محله با $\beta=0/560$ بیشترین تأثیر را بر متغیر رضایتمندی کیفیت محیطی مسکن و پس از آن مدت سکونت در روستا با $\beta=-0/324$ ، وضعیت تأهل و جنس با $\beta=0/115$ ، میزان تحصیلات با $\beta=0/106$ و سن با $\beta=0/068$ ، در تبیین متغیر وابسته نقش داشته است. در بافت جدید از بین متغیرهای مستقل، متغیر میزان تحصیلات با $\beta=0/387$ بیشترین تأثیر را بر متغیر رضایتمندی کیفیت محیطی مسکن دارد و پس از آن سن با $\beta=-0/209$ ، مدت سکونت در محله با $\beta=0/166$ ، مدت سکونت در روستا با $\beta=0/099$ ، وضعیت تأهل با $\beta=0/094$ و جنس با $\beta=0/063$ ، به ترتیب در تبیین متغیر وابسته تأثیر داشته است.

جدول ۱۲- ضرایب رگرسیون متغیرهای پژوهش

Sig	t	ضریب استاندارد	رگرسیون	ضریب زاویه	بافت	فرضیات تحقیق
		β	انحراف معیار	B		
0/000	10/172	-	0/300	3/053	قدیم	مقدار ثابت
0/000	23/620	-	0/130	3/065	جدید	
0/748	0/323	0/068	0/004	0/001	قدیم	سن
0/096	-1/688	-0/209	0/001	-0/002	جدید	
0/446	0/768	0/115	0/081	0/062	قدیم	جنس
0/541	0/614	0/063	0/033	0/020	جدید	
0/499	0/683	0/115	0/117	0/080	قدیم	وضعیت تأهل
0/398	0/850	0/094	0/033	0/028	جدید	

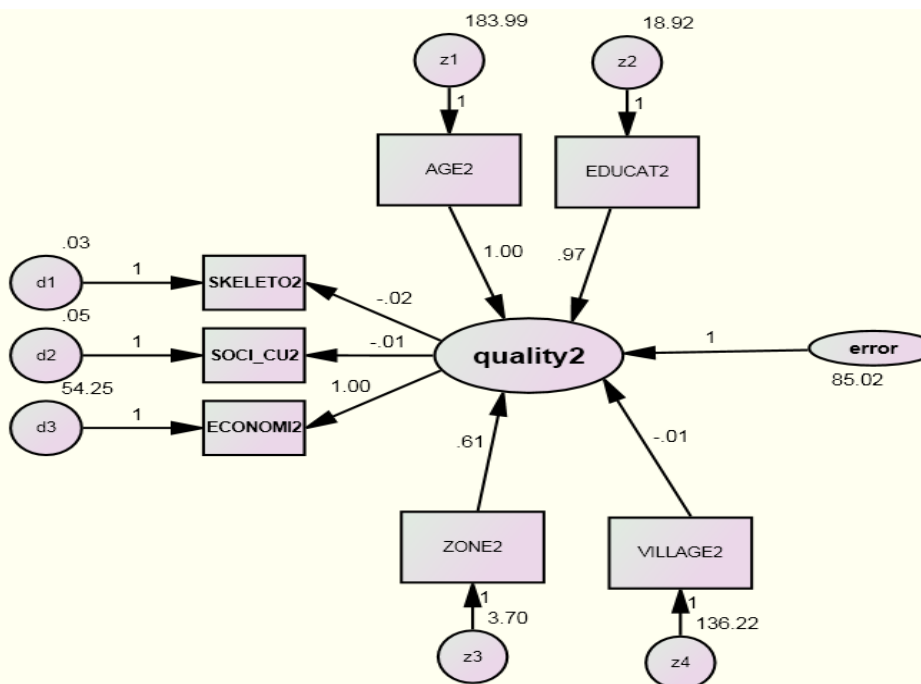
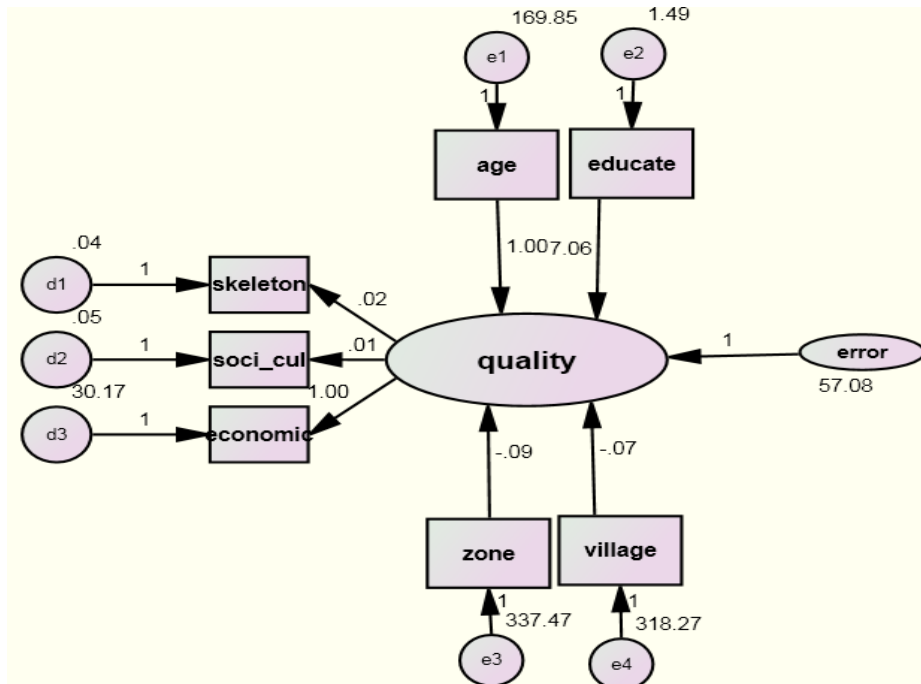
ادامه جدول ۱۲- ضرایب رگرسیون متغیرهای پژوهش						
Sig	t	ضریب استاندارد	رگرسیون	ضریب زاویه	بافت	فرضیات تحقیق
		β	انحراف معیار	B		
۰/۵۶۲	۰/۵۸۵	۰/۱۰۶	۰/۰۴۵	۰/۰۲۶	قدیم	میزان تحصیلات
۰/۰۰۱	۳/۴۴۱	۰/۳۸۷	۰/۰۱۵	۰/۰۵۰	جدید	
۰/۰۰۷	۲/۸۴۲	۰/۵۶۰	۰/۰۰۳	۰/۰۰۹	قدیم	مدت سکونت در محل
۰/۱۰۹	۱/۶۲۱	۰/۱۶۶	۰/۰۰۸	۰/۰۱۳	جدید	
۰/۱۳۸	-۱/۵۱۱	-۰/۳۲۴	۰/۰۰۳	-۰/۰۰۵	قدیم	مدت سکونت در روستا
۰/۳۳۴	۰/۹۷۲	۰/۰۹۹	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	جدید	

مدل معادله ساختاری پژوهش

پیشگیری ماهیت پدیده‌های اجتماعی منجر به کشف تحلیل‌های چندمتغیره جهت افزایش دقت و سطح اطمینان شکل‌های تبیینی و پیش‌بینی شده است. البته در این مسیر نباید از خدمات ارزنده برنامه‌های کامپیوتری غافل باشیم، پیدایش نرم‌افزارهای آماری توسط دانشمندان، محققان مسائل اجتماعی را از مطالعه تک متغیره و دومتغیره به مطالعه چند متغیره پدیده‌های اجتماعی گشاده است. بی‌شک اگر برنامه‌های آماری توسط اندیشمندان تهیه نمی‌شد پژوهشگران به سادگی نمی‌توانستند نسبت به برازش شکل‌های چند متغیره مسائل اجتماعی اقدام نمایند. از این رو بهره‌گیری از تکنیک‌های چند متغیره موجود در بسته‌های نرم‌افزاری به‌ویژه برنامه‌های آماری موجب تسهیل در محاسبات شده و به محقق در بالا بردن اعتبار و دقت نتایج حاصل از مطالعات برای پیش‌بینی، تبیین و تعمیم مساعدت‌های فراوانی ایفاء می‌نماید. یکی از این نرم‌افزارهای آماری، نرم‌افزار AMOSE است که می‌توان به‌وسیله آن شکل معادلات ساختاری ایجاد و ترسیم نمود.

شکل سازی معادله ساختاری رامی توان به‌عنوان یک روش تلقی کرد که به محقق یاری می‌رساند تا پژوهش خود را از مطالعات نظری و تدوین آن‌ها گرفته تا تحلیل داده‌های تجربی، در قالب چند متغیره سامان بخشید. شکل‌های معادله ساختاری به‌طور معمول ترکیبی از شکل‌های اندازه‌گیری و شکل‌های ساختاری‌اند (قاسمی، ۱۳۸۷: ۴).

با استفاده از نرم‌افزار AMOSE مدل معادله ساختاری برای دو بافت قدیم و جدید به‌صورت جداگانه ترسیم گردید. تا مشخص شود، داده‌های نمونه‌ای آورده شده در ماتریس واریانس- کوواریانس نمونه‌ای S، چه اندازه با مدل نظری بازتولید شده در ماتریس واریانس- کوواریانس جامعه Σ هماهنگی و تطابق دارد. مدل‌های معادله ساختاری برای دو بافت قدیم و جدید در شکل شماره ۲ و جدول (۱۳) آمده است.

شکل ۲- مدل‌های معادله ساختاری رضایتمندی از محیط مسکن در بافت جدید و قدیم

جدول ۱۳- معیارهای برازش مدل و تفسیر برازش قابل قبول

میزان حاصل	حد پذیرش	بافت	تفسیر	سطح قابل قبول	معیار برازش مدل																																																																					
۶۱۴/۶۷	قابل قبول	قدیم	کای اسکوتر به دست آمده با کای اسکوتر جدول برای یک درجه آزادی مشخص مقایسه می شود.	مقدار کای اسکوتر جدول	کای اسکوتر (CMIN)																																																																					
۶۳۴/۵۹	قابل قبول	جدید				۰/۷۰۳	قابل قبول	قدیم	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	نیکویی برازش (GFI)	۰/۶۷۲	قابل قبول	جدید	۰/۴۴۵	تا حدی قابل قبول	قدیم	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	نیکویی برازش اصلاح شده (AGFI)	۰/۳۸۷	تا حدی قابل قبول	جدید	۰/۷۱۱	تا حدی قابل قبول	قدیم	مقدار کمتر از ۰/۰۵ یک برازش خوب را نشان می دهد.	کوچک تر از ۰/۰۵	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA)	۰/۷۲۳	تا حدی قابل قبول	جدید	۰/۹۶۵	قابل قبول	قدیم	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	توکر لوئیس (TLI)	۰/۸۹۴	قابل قبول	جدید	۵۰/۵۸	تا حدی قابل قبول	قدیم	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	شاخص برازش هنجار شده (NFI)	۶۰/۸۹	تا حدی قابل قبول	جدید	۴۰/۹۷۸	غیر قابل قبول	قدیم	مقدار کمتر از ۱ نشان دهنده ضعف برازش و مقدار بیشتر از ۵ منعکس کننده نیاز به بهبود است.	۱ تا ۵	کای اسکوتر نسبی (CMIN/DF)	۴/۶۰۳	غیر قابل قبول	جدید	۳/۶۸۴	تا حدی قابل قبول	قدیم	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰		شاخص برازش هنجار شده مقتصد (PNFI)	۴/۴۲۱	تا حدی قابل قبول	جدید	۰/۰۰۰	غیر قابل قبول	قدیم	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰		شاخص برازش تطبیقی مقتصد (PCFI)
۰/۷۰۳	قابل قبول	قدیم	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	نیکویی برازش (GFI)																																																																					
۰/۶۷۲	قابل قبول	جدید				۰/۴۴۵	تا حدی قابل قبول	قدیم	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	نیکویی برازش اصلاح شده (AGFI)	۰/۳۸۷	تا حدی قابل قبول	جدید	۰/۷۱۱	تا حدی قابل قبول	قدیم	مقدار کمتر از ۰/۰۵ یک برازش خوب را نشان می دهد.	کوچک تر از ۰/۰۵	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA)	۰/۷۲۳	تا حدی قابل قبول	جدید	۰/۹۶۵	قابل قبول	قدیم	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	توکر لوئیس (TLI)	۰/۸۹۴	قابل قبول	جدید	۵۰/۵۸	تا حدی قابل قبول	قدیم	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	شاخص برازش هنجار شده (NFI)	۶۰/۸۹	تا حدی قابل قبول	جدید	۴۰/۹۷۸	غیر قابل قبول	قدیم	مقدار کمتر از ۱ نشان دهنده ضعف برازش و مقدار بیشتر از ۵ منعکس کننده نیاز به بهبود است.	۱ تا ۵	کای اسکوتر نسبی (CMIN/DF)	۴/۶۰۳	غیر قابل قبول	جدید	۳/۶۸۴	تا حدی قابل قبول	قدیم	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰		شاخص برازش هنجار شده مقتصد (PNFI)	۴/۴۲۱	تا حدی قابل قبول	جدید	۰/۰۰۰	غیر قابل قبول	قدیم	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰		شاخص برازش تطبیقی مقتصد (PCFI)	۰/۰۰۰	غیر قابل قبول	جدید						
۰/۴۴۵	تا حدی قابل قبول	قدیم	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	نیکویی برازش اصلاح شده (AGFI)																																																																					
۰/۳۸۷	تا حدی قابل قبول	جدید				۰/۷۱۱	تا حدی قابل قبول	قدیم	مقدار کمتر از ۰/۰۵ یک برازش خوب را نشان می دهد.	کوچک تر از ۰/۰۵	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA)	۰/۷۲۳	تا حدی قابل قبول	جدید	۰/۹۶۵	قابل قبول	قدیم	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	توکر لوئیس (TLI)	۰/۸۹۴	قابل قبول	جدید	۵۰/۵۸	تا حدی قابل قبول	قدیم	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	شاخص برازش هنجار شده (NFI)	۶۰/۸۹	تا حدی قابل قبول	جدید	۴۰/۹۷۸	غیر قابل قبول	قدیم	مقدار کمتر از ۱ نشان دهنده ضعف برازش و مقدار بیشتر از ۵ منعکس کننده نیاز به بهبود است.	۱ تا ۵	کای اسکوتر نسبی (CMIN/DF)	۴/۶۰۳	غیر قابل قبول	جدید	۳/۶۸۴	تا حدی قابل قبول	قدیم	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰		شاخص برازش هنجار شده مقتصد (PNFI)	۴/۴۲۱	تا حدی قابل قبول	جدید	۰/۰۰۰	غیر قابل قبول	قدیم	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰		شاخص برازش تطبیقی مقتصد (PCFI)	۰/۰۰۰	غیر قابل قبول	جدید															
۰/۷۱۱	تا حدی قابل قبول	قدیم	مقدار کمتر از ۰/۰۵ یک برازش خوب را نشان می دهد.	کوچک تر از ۰/۰۵	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA)																																																																					
۰/۷۲۳	تا حدی قابل قبول	جدید				۰/۹۶۵	قابل قبول	قدیم	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	توکر لوئیس (TLI)	۰/۸۹۴	قابل قبول	جدید	۵۰/۵۸	تا حدی قابل قبول	قدیم	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	شاخص برازش هنجار شده (NFI)	۶۰/۸۹	تا حدی قابل قبول	جدید	۴۰/۹۷۸	غیر قابل قبول	قدیم	مقدار کمتر از ۱ نشان دهنده ضعف برازش و مقدار بیشتر از ۵ منعکس کننده نیاز به بهبود است.	۱ تا ۵	کای اسکوتر نسبی (CMIN/DF)	۴/۶۰۳	غیر قابل قبول	جدید	۳/۶۸۴	تا حدی قابل قبول	قدیم	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰		شاخص برازش هنجار شده مقتصد (PNFI)	۴/۴۲۱	تا حدی قابل قبول	جدید	۰/۰۰۰	غیر قابل قبول	قدیم	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰		شاخص برازش تطبیقی مقتصد (PCFI)	۰/۰۰۰	غیر قابل قبول	جدید																								
۰/۹۶۵	قابل قبول	قدیم	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	توکر لوئیس (TLI)																																																																					
۰/۸۹۴	قابل قبول	جدید				۵۰/۵۸	تا حدی قابل قبول	قدیم	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	شاخص برازش هنجار شده (NFI)	۶۰/۸۹	تا حدی قابل قبول	جدید	۴۰/۹۷۸	غیر قابل قبول	قدیم	مقدار کمتر از ۱ نشان دهنده ضعف برازش و مقدار بیشتر از ۵ منعکس کننده نیاز به بهبود است.	۱ تا ۵	کای اسکوتر نسبی (CMIN/DF)	۴/۶۰۳	غیر قابل قبول	جدید	۳/۶۸۴	تا حدی قابل قبول	قدیم	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰		شاخص برازش هنجار شده مقتصد (PNFI)	۴/۴۲۱	تا حدی قابل قبول	جدید	۰/۰۰۰	غیر قابل قبول	قدیم	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰		شاخص برازش تطبیقی مقتصد (PCFI)	۰/۰۰۰	غیر قابل قبول	جدید																																	
۵۰/۵۸	تا حدی قابل قبول	قدیم	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ منعکس کننده یک برازش مطلوب است.	۰ (عدم برازش) تا ۱ (برازش کامل)	شاخص برازش هنجار شده (NFI)																																																																					
۶۰/۸۹	تا حدی قابل قبول	جدید				۴۰/۹۷۸	غیر قابل قبول	قدیم	مقدار کمتر از ۱ نشان دهنده ضعف برازش و مقدار بیشتر از ۵ منعکس کننده نیاز به بهبود است.	۱ تا ۵	کای اسکوتر نسبی (CMIN/DF)	۴/۶۰۳	غیر قابل قبول	جدید	۳/۶۸۴	تا حدی قابل قبول	قدیم	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰		شاخص برازش هنجار شده مقتصد (PNFI)	۴/۴۲۱	تا حدی قابل قبول	جدید	۰/۰۰۰	غیر قابل قبول	قدیم	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰		شاخص برازش تطبیقی مقتصد (PCFI)	۰/۰۰۰	غیر قابل قبول	جدید																																										
۴۰/۹۷۸	غیر قابل قبول	قدیم	مقدار کمتر از ۱ نشان دهنده ضعف برازش و مقدار بیشتر از ۵ منعکس کننده نیاز به بهبود است.	۱ تا ۵	کای اسکوتر نسبی (CMIN/DF)																																																																					
۴/۶۰۳	غیر قابل قبول	جدید				۳/۶۸۴	تا حدی قابل قبول	قدیم	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰		شاخص برازش هنجار شده مقتصد (PNFI)	۴/۴۲۱	تا حدی قابل قبول	جدید	۰/۰۰۰	غیر قابل قبول	قدیم	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰		شاخص برازش تطبیقی مقتصد (PCFI)	۰/۰۰۰	غیر قابل قبول	جدید																																																			
۳/۶۸۴	تا حدی قابل قبول	قدیم	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰		شاخص برازش هنجار شده مقتصد (PNFI)																																																																					
۴/۴۲۱	تا حدی قابل قبول	جدید				۰/۰۰۰	غیر قابل قبول	قدیم	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰		شاخص برازش تطبیقی مقتصد (PCFI)	۰/۰۰۰	غیر قابل قبول	جدید																																																												
۰/۰۰۰	غیر قابل قبول	قدیم	بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰		شاخص برازش تطبیقی مقتصد (PCFI)																																																																					
۰/۰۰۰	غیر قابل قبول	جدید																																																																								

شکل معادلات ساختاری رضایتمندی ساکنین از کیفیت محیطی مسکن روستایی در دو بافت قدیم و جدید با متغیرهای سن، تحصیلات، مدت سکونت در محله و مدت سکونت در روستا تدوین شده است. نتایج بررسی شکل در مراحل مختلفی نظیر تخمین، برازش و اصلاح نشان می‌دهد که اختلاف بین ماتریس کوواریانس جامعه با نمونه خیلی کمتر بوده و شکل تدوینی قادر است به صورت معناداری رضایتمندی ساکنین از کیفیت محیطی مسکن روستایی در هر دو بافت قدیم و جدید را تبیین نماید. همچنین شاخص‌های برازش کلی، شاخص‌های برازش معیار اطلاعات، شاخص‌های برازش نسبی و شاخص‌های برازش مطلق نشان‌دهنده آن است که شکل تدوین شده پس از برازش و اصلاح نهایی شکل مناسبی برای مطالعه رضایتمندی ساکنین از کیفیت محیطی مسکن روستایی است و نتایج ضرایب معیارهای نیکویی و برازش مدل حاصل از مدل تجربی تحقیق بیانگر آن است که مدل تحقیق از برازش نسبتاً مناسبی برخوردار بوده و داده‌های جمع‌آوری شده با توجه نوع سؤالات طرح شده برای پرسشنامه، مفاهیم، دسته‌بندی و چارچوب منتخب در پژوهش مورد تأیید است.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

هدف اصلی از پژوهش حاضر، ارزیابی رضایتمندی ساکنین از کیفیت محیطی مسکن روستایی در دو بافت قدیم و جدید روستای حاجت‌آقا در شهرستان لنجان است. در این پژوهش ابتدا به بیان مسئله و ضرورت اجرای آن پرداخته شد، سپس با مرور ادبیات تحقیق و پیشینه مختصری از پژوهش‌های انجام شده در این حوزه و نیز با توجه به چارچوب نظری مطرح شده در آن، فرضیات اصلی پژوهش استخراج گردید. در ادامه روش تحقیق مورد استفاده، جامعه آماری، نمونه آماری، شیوه نمونه‌گیری و نحوه گردآوری داده‌ها، پایایی، روایی پژوهش و سپس تعریف نظری و عملیاتی متغیرهای (وابسته و مستقل) مورد بحث قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها که خود در دو بخش: تحلیل توصیفی و استنباطی است با استفاده از آزمون‌های آماری مناسب در نرم‌افزار SPSS و در نهایت مدل تجربی تحقیق در قالب یک مدل معادله ساختاری (SEM) با نرم‌افزار AMOSE ارائه گردید.

نقطه قوت این پژوهش که باعث توجه به اهمیت بررسی آن گردید، پژوهش‌های اندک انجام شده در این حوزه به ویژه در منطقه مورد مطالعه و شرایط آن ناحیه بوده است. نتایج مطالعه سورنسن در کشور دانمارک بیانگر ارتباط قوی بین رضایتمندی از موقعیت مکانی و تقاضای فردی برای مالکیت خانه به ویژه در مناطق روستایی بوده و تفاوت نرخ مالکیت خانه در شهر و روستا است. پژوهش سئونگئون و کریستین در ایالت ایوا آمریکا، نفوذ و نقش دل‌بستگی به جامعه (تعلق اجتماعی) و رضایت از مسکن را تأیید می‌کند. بریرتون و بولوک در کشور ایرلند با نظرسنجی از افراد نتیجه گرفته‌اند که رضایت از زندگی در مناطق روستایی ایرلند با توجه به شرایط به‌طور مداوم بالا می‌رود و بزرگ‌ترین تغییرات نگرشی به ارائه چگونگی امکانات و خدمات برمی‌گردد و همچنین مشکلات زندگی روستایی به‌دوراز هزینه مسکن، به چگونگی دسترسی به بهداشت، درمان، حمل و نقل عمومی منتقل شده است. مسائل مهمی که در مقیاس محلی یافت می‌شود، عبارت‌اند از: شاخص‌های اقتصادی (به‌عنوان مثال: امنیت، درآمد، مالکیت خانه)، عوامل اجتماعی (احساس تعلق به جامعه) و امکانات زیست‌محیطی (دسترسی به فضای سبز

و کیفیت خوب محیط‌زیست). بررسی متغیرهای فردی مؤثر بر رضایتمندی شهروندان از کیفیت محیط زندگی و مقایسه آن دو بافت قدیم و جدید شهر شیراز از مطالعات پژوهشی حاجی نژاد و همکاران است. نتایج این پژوهش بیانگر وجود اختلاف اندک بین ساکنان بافت قدیم و جدید از نظر رضایتمندی است. این محققان با بررسی عوامل شانزده‌گانه؛ در بافت جدید بیشترین تأثیرگذاری از کیفیت محیط را مربوط به عواملی از قبیل میزان تحصیلات، درآمد ماهیانه خانوار و وضعیت تأهل و در بافت قدیم بیشترین تأثیرگذاری را میزان تحصیلات و وضعیت تأهل عنوان نموده‌اند. نتایج مطالعه ایروانی، در تحقیقی با عنوان «نوسازی مسکن روستایی مقایسه مسکن جدید و قدیم در روستای علی‌آباد خراسان جنوبی» حاکی از آن است که برنامه‌ریزی در بخش سکونتگاه‌های روستایی به‌ویژه مسکن می‌بایست با تأمل در الگوهای معماری و مصادیق بومی و اتکا به امکانات و دانش بومی و تلفیق آن با تکنیک روز باشد و نیز اشاره به این مطلب دارد که تعمیم سیاست‌های مسکن شهری برای روستاها از مهم‌ترین ضعف‌های کیفی در برنامه‌های مسکن روستایی است و ادامه این برنامه‌ها و طرح‌ها دستاوردی به‌جز صرف شدن هزینه‌های هنگفت و القاء نابسامانی و آشفتگی فضایی بیشتر نخواهد داشت و در نهایت تهیه دستورالعمل ساخت‌وساز و سازگار با محیط و بسیج همگانی برای آموزش و ترویج درست ساختن و سیاست‌های تشویقی را پیشنهاد می‌کند. موسوی و صالحی، پژوهشی با عنوان «بررسی ابعاد اجتماعی الگوهای سنتی و جدید در مسکن روستایی، مطالعه موردی روستای رزق‌آباد» انجام داده‌اند. اساس پژوهش با توجه به نظریه نوسازی مقایسه‌ای بین الگوی مسکن سنتی و مدرن بوده و نشان می‌دهد روند مدرنیزاسیون در روستا موجب دگرگونی در ساختار مسکن و در نتیجه تغییر کارکرد آن شده و با نیاز خانواده روستایی مطابقت ندارد.

نتایج پژوهش حاضر نشان‌دهنده آن است که میانگین نمره رضایتمندی از کیفیت محیطی مسکن در بافت قدیم و جدید تا حدی یکسان بوده است بنابراین علیرغم تحولات به وجود آمده در سال‌های اخیر در مسکن روستایی این تغییرات چندان رضایت‌بخش نبوده است و در کیفیت مسکن روستایی تحول مثبتی به وجود نیامده است. در ادامه با توجه به متغیرهای منتخب در بافت قدیم؛ رابطه بین متغیر رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن با سن، میزان تحصیلات و مدت سکونت در روستا حاکی از عدم وجود رابطه معنادار، اما با متغیر مدت سکونت در محله حاکی از رابطه معنادار است. در بافت جدید، رابطه بین متغیر رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن با سن رابطه معکوس و معنادار، اما با میزان تحصیلات و مدت سکونت در محله رابطه مستقیم و معنادار و در رابطه با مدت سکونت در روستا رابطه معناداری برقرار نیست. در بررسی و مقایسه میانگین رضایتمندی از کیفیت محیط مسکن بر اساس جنسیت (زن و مرد) بدون تفاوت؛ برحسب وضعیت تأهل (گروه مجرد، متأهل و سایر) نیز این نمره در بین سه گروه تا حدودی به هم نزدیک است. به عبارتی ویژگی جنسیت و وضعیت تأهل افراد، تأثیری در میانگین رضایتمندی از کیفیت زندگی در دو بافت قدیم و جدید نداشته است. هم‌چنین بر اساس تحلیل مدل رگرسیونی، برای بافت قدیم از بین متغیرهای مستقل، متغیر مدت سکونت در محله، بیشترین تأثیر را بر متغیر رضایتمندی کیفیت محیطی مسکن و پس از آن مدت سکونت در روستا، وضعیت تأهل، جنس، میزان تحصیلات و سن در تبیین متغیر وابسته نقش داشته است. در بافت جدید از بین متغیرهای مستقل، متغیر میزان تحصیلات بیشترین تأثیر را بر

متغیر رضایتمندی کیفیت محیطی مسکن دارد و پس از آن سن، مدت سکونت در محله، مدت سکونت در روستا، وضعیت تأهل و جنس، به ترتیب در تبیین متغیر وابسته تأثیر داشته است.

نتایج مدل تجربی تحقیق در قالب مدل معادله ساختاری (SEM) بیانگر آن است که مدل تحقیق از برازش نسبتاً مناسبی برخوردار است و داده‌های جمع‌آوری شده با توجه نوع سؤالات طرح شده برای پرسشنامه، مفاهیم، دسته‌بندی و چارچوب منتخب در پژوهش مورد تأیید است.

به‌طور کلی نتایج این پژوهش بیانگر آن است؛ از لحاظ هر سه حیطه شناختی که شامل ابعاد اجتماعی، کالبدی و اقتصادی می‌شود، عوامل کیفی، ادراکات و ارزیابی‌های ذهنی و حس تعلق خاطر و بومی بودن (مدت سکونت در محله و روستا) نقش بیشتری در رضایتمندی ساکنان نسبت به سایر متغیرها به‌ویژه متغیرهای کمی در هر دو بافت داشته است؛ بنابراین، شناخت هر منطقه جغرافیایی با توجه به پتانسیل‌ها و فرصت‌هایی که در اختیار دارد می‌تواند محل سکونت مناسبی برای ساکنان خود و افرادی که آن مکان را به‌عنوان وطن خود برمی‌گزینند، باشد. این شناخت نه تنها می‌بایست شرایط جغرافیایی را در مدنظر قرار دهد، بلکه توجه به ابعاد جامعه‌شناختی، روان‌شناختی و... که از دیدگاه‌ها و ادراکات ذهنی ساکنان این مناطق نشأت می‌گیرد از موارد ضروری و لازم برای هر نوع برنامه‌ریزی در این امر است؛ بنابراین بررسی و تحلیل شرایط هر منطقه‌ای نیاز به سنجش و ارزیابی این عوامل در سایه حمایت‌های سازمان‌یافته و ادواری دارد تا روند تغییرات به وجود آمده در طی زمان مورد شناخت و کنترل قرار گیرد، چنین شناخت نظام‌یافته‌ای می‌تواند به کیفیت و ارتقاء برنامه‌ریزی و هم‌هزینه‌های کمتر در شناخت بحران‌هایی که ممکن است منطقه با آن مواجه شود، حاصل گردد. امید است سازمان‌های مربوط به این امر با حمایت از پژوهش‌ها و پژوهشگرانی که در این حوزه مشغول به فعالیت هستند از دستاورد چنین پژوهش‌هایی در بهبود و ارتقاء کیفیت زندگی در مناطق بهره‌جسته و به‌طور دائم آن را مورد ارزیابی قرار دهند تا بهترین شرایط محیطی برای ساکنان روستایی را فراهم سازند.

منابع

- ۱- امینیان، سعید، محمدرضا خدادادی، (۱۳۸۷)، مفاهیم و تعاریف و فضاهای عملکردی در مسکن روستایی حاشیه خلیج فارس، مجله آبادی، شماره ۶۰، پاییز.
- ۲- ایروانی، ثمانه، (۱۳۸۷)، نوسازی مسکن روستایی مقایسه مسکن جدید و قدیم در روستای علی‌آباد خراسان جنوبی، مجله آبادی، شماره ۶۰،
- ۳- حاجی نژاد، علی، مجتبی رفیعیان، حسین زمانی، (۱۳۸۹)، بررسی متغیرهای فردی مؤثر بر رضایتمندی شهروندان از کیفیت محیط زندگی، مطالعه موردی: مقایسه بافت قدیم و جدید شهر شیراز، فصلنامه علمی و پژوهشی جغرافیا و توسعه، شماره ۱۷،
- ۴- حبیبی، محسن، (۱۳۷۵)، از شار تا شهر، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- ۵- خدابنده لو، زهره، مریم خرمشاهی، (۱۳۸۷)، بازشناسی زیبایی در مسکن روستایی، مجله آبادی، شماره ۶۰، پاییز.

- ۶- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اصفهان، (۱۳۷۶)، **سرشماری‌های نفوس و مسکن استان و شهرستان لنجان** (۱۳۷۵-۱۳۵۵).
- ۷- سرمد، زهره، بازرگان حجازی، (۱۳۸۳)، **روش‌های تحقیق در علوم رفتاری**، انتشارات آگاه تهران.
- ۸- سعیدی، عباس، (۱۳۸۸)، **مبانی جغرافیای روستایی**، انتشارات سمت تهران.
- ۹- علی‌الحسابی، مهران، (۱۳۸۵)، **مسکن انعطاف‌پذیر**، فصلنامه تخصصی مسکن و انقلاب، شماره ۱۱۷، انتشارات بنیاد مسکن و انقلاب تهران.
- ۱۰- غفاری، سید رامین، (۱۳۸۷)، **مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی کالبدی سکونت‌گاه‌های روستایی**، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرکرد.
- ۱۱- لطفی، حیدر، علی احمدی، داود حسن زاده فرجود، (۱۳۸۸)، **شاخص‌ها و مؤلفه‌های ضروری در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری مسکن روستایی در ایران**، فصلنامه جغرافیایی آمایش شماره ۷.
- ۱۲- قاسمی، وحید، (۱۳۸۷)، **شکل‌سازی معادله ساختاری در پژوهش‌های اجتماعی با کاربرد Amos Graphic**، انتشارات جامعه‌شناسان، تهران.
- ۱۳- قره‌نژاد، حسن، (۱۳۸۱)، **انسان، طبیعت، معماری**، انتشارات گل محمدی اصفهان.
- ۱۴- کورتز، نورمن، (۱۳۸۴)، **آمار در علوم اجتماعی**، ترجمه حبیب‌ا... تیموری، انتشارات نشر نی تهران.
- ۱۵- کوئین لینچ، (۱۳۷۸)، **شکل خوب شهر**، ترجمه دکتر سید حسین بحرینی، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۱۶- گروتز، یورگ، (۱۳۷۵)، **زیباشناختی در معماری**، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی تهران.
- ۱۷- مرکز آمار ایران، (۱۳۹۰)، **نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن استان اصفهان و شهرستان لنجان**.
- ۱۸- ملکی، سعید، (۱۳۸۲)، **بررسی نقش شاخص‌های اجتماعی در برنامه‌ریزی توسعه مسکن شهر ایلام**، فصلنامه مسکن و انقلاب، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، شماره ۱۰۴.
- ۱۹- موسوی، بی‌بی اعظم، فرحناز صالحی، (۱۳۸۴)، **بررسی ابعاد اجتماعی الگوهای سنتی و جدید در مسکن روستایی**، نشریه مسکن و انقلاب، شماره ۱۱۲.
- ۲۰- مهدوی، مسعود، مهدی طاهرخانی، (۱۳۸۳)، **کاربرد آمار در جغرافیا**، انتشارات قومس.
- ۲۱- میلر، دلبرت چارلز، (۱۳۸۰)، **راهنمای سنجش و تحقیقات اجتماعی**، ترجمه هوشنگ نایی، انتشارات نشر نی تهران.

22-Brereton, F, Bullock, C, Clinch, JP, et al, (2011), **Eurppen Urban Uropean Urban And Regional Studies**, Voume:18, Issue: 2, pp. 203-227.

23-Gallent, Nick Shucksmith, Mark and Tewdwr Jones, Mark, (2003), **Housing in the European Countryside;Rural pressure and policy in Western Europe**,By:Routledge.

24-Gallent,N, (2009), **Hosing Rural**,Journal of International Encyclopedia of Human Geography,Vol 7,pp.207-212.

25-K Napp I, (1982), **Housing Problem in Third World**, University of Stutget.

26-Milbourne, Paul and Cloke, Paul, (2006), **International perspectives on rural homelessness**, By: Routledge.

- 27-Ogu, Vincent Ifeanyi, (1994), **Rural Housing Quality in Nigeria: A Case Study from Imo State**, **Journal of Habitat International**, Vol. 18, pp. 53-65.
- 28-Seongyeon,Auh, Christine C. Cook, (2009), **Quality of Community Life Among Rural Residents:An Integrated Model**,Springer Science+Business Media B.V, pp.377-389.
- 29-Sorensen,Jens Fyhn Lykke. (2010), **Journal of Housing and the Built environment**,Volume:25,Issue:3, pp.313-330.
- 30- <http://www.sci.org.ir>